

Memo

www.tno.nl

hardyvandeven@tno.nl

06-46160108

Aan Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Michael Hartmann

Van Hardy van de Ven, Karolus Kraan

Onderwerp Stressvol werk en inkomen

Datum

25 november 2025

Onze referentie

TNO 2025 M12615

Aanleiding

Voor de Week van de Werkstress 2025 hebben TNO en CBS een factsheet met een begeleidend nieuwsbericht uitgebracht over stressvol werk in Nederland. Hieruit bleek onder andere dat 1 op de 6 werknemers in Nederland stressvol werk heeft. Naar aanleiding hiervan heeft Tweede Kamerlid de heer Dijk (SP) een vraag gesteld over het verband tussen het inkomen van werknemers en stressvol werk ("Vindt u het ook opvallend dat de werknemers die de meeste stress ervaren, niet degenen met de hoogste inkomens zijn, maar juist vaak degenen met een lager of middeninkomen? (..)"). Om hier meer inzicht in te geven heeft TNO een analyse uitgevoerd op de Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden van TNO en CBS. De onderzoeksvragen waren: Zijn er verschillen in het aandeel stressvol werk tussen werknemers met een laag, midden en hoog inkomen? Zijn er sectorale verschillen in het verband tussen stressvol werk en inkomen?

Methode

De analyses zijn uitgevoerd op de Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden (NEA) 2023 van TNO en CBS. De NEA is een jaarlijks grootschalig representatief vragenlijstonderzoek onder werknemers naar de arbeidsomstandigheden, duurzame inzetbaarheid, productiviteit en innovatie. De NEA wordt onder andere verrijkt met inkomensgegevens van het CBS. De analyses zijn uitgevoerd op de NEA 2023, omdat de inkomensgegevens voor het jaar 2024 nog niet beschikbaar waren. Meer informatie is te vinden in het methodologisch rapport van de NEA (Mars et al., 2024).

Stressvol werk is geoperationaliseerd als een combinatie van hoge kwantitatieve taakeisen – ook wel aangeduid als werkdruk – en een lage mate van autonomie. Banen waar deze combinatie voorkomt, worden ook wel aangeduid als *high-strain jobs* (Karasek, 1979; Karasek & Theorell, 1990). High-strain jobs zijn een risicofactor voor werkstress, verminderd functioneren en uitval.

Voor het inkomen uit arbeid is gebruik gemaakt van CBS-registerdata, in deze notitie aangeduid als het bruto jaarinkomen. Inkomen uit arbeid bestaat uit loon, salaris, tantième, spaarloon en uit de beloning van arbeid die niet in dienstbetrekking is verricht. Ook beloningen in natura (de waarde van het privégebruik van de auto van de werkgever) zijn hiertoe gerekend. Inkomen uit arbeid omvat ook loon dat vanuit het buitenland is ontvangen. Het weergegeven bedrag is inclusief de werknemers- en werkgeversbijdragen in de premies voor de sociale verzekeringen.

Werknemers zijn in de analyse ingedeeld naar een laag, midden en hoog inkomen, gebaseerd op een verdeling in kwintielen. Daarbij zijn de werknemers gerangschikt van laag naar hoog inkomen, waarvan vervolgens vijf in omvang gelijke groepen zijn gemaakt. Lage inkomens zijn gedefinieerd als de eerste twee kwintielen (de eerste 40 procent), middeninkomens als het derde en vierde kwintiel en hoge inkomens als het vijfde, hoogste kwintiel. Een dergelijke indeling van kwintielen wordt vaker gebruikt bij inkomensverdelingen (zie bijvoorbeeld [CBS](#) en [gemeente Rotterdam](#)).

Naast het bruto jaarinkomen is het jaarinkomen ook omgerekend naar het bruto uurloon, zodat rekening kan worden gehouden met het aantal contracturen (omvang dienstverband). Vervolgens zijn werknemers op dezelfde wijze ingedeeld naar een laag, midden en hoog uurloon. Dat wil zeggen de eerste 40 procent uurlonen zijn als laag uurloon gedefinieerd, het derde en vierde kwintiel als een midden uurloon en het

hoogste kwintiel als een hoog uurloon. Vanwege sectorale verschillen in zowel het aandeel werknemers met stressvol werk als inkomens, zijn analyses uitgevoerd apart voor sectoren. Hiervoor is gebruik gemaakt van een standaard 13-indeling van sectoren naar SBI-code.

In de analyses zijn twee tabellen gemaakt: één voor het bruto *jaarinkomen* en één voor het bruto *uurloon*. Vervolgens is onderzocht of het aandeel werknemers met stressvol werk verschilt naar laag, midden en hoog inkomensniveau. Verschillen zijn getoetst op significantie ($p < 0,05$) en effectgrote (Cohen's $d \geq 0,20$). Significante, grote verschillen ($p < 0,05$ en Cohen's $d \geq 0,20$) zijn weergegeven met een dicht driehoekje ($\blacktriangle$ of $\blacktriangledown$) en significante, kleine verschillen ($p < 0,05$ en Cohen's $d < 0,20$) met een open driehoekje (Δ of ∇).

Resultaten

De analyse laat zien dat in de groep met de laagste bruto jaarinkomens stressvol werk ('high-strain jobs') meer voorkomt dan in de groepen met een midden- of hoog jaarinkomen. In de groep met een laag jaarinkomen werkt 19% in dit type banen, terwijl het in de groep met een hoog jaarinkomen gaat om 8%. De groep met een middeninkomen neemt een middenpositie in (15%) (Tabel 1).

Tabel 1. Aandeel werknemers met stressvol werk naar bruto jaarinkomen.

	Totaal	Laag (1e en 2e kwintiel) [40%]	Midden (3e en 4e kwintiel) [40%]	Hoog (5e kwintiel) [20%]
• 'High-strain jobs': werk met hoge taakeisen en lage autonomie; werk met veel spanning [% ja]	15%	19% Δ	15%	8% $\blacktriangledown$

Dit beeld komt naar voren in de meeste van de (dertien) sectoren. De verschillen zijn het grootst in de handel. Daar heeft 19% van de werknemers in de lage jaarinkomensgroep stressvol werk, versus ca. 5% van de werknemers met een hoog jaarinkomen. In de zorg en het onderwijs is sprake van een afwijkend patroon. In het onderwijs hebben werknemers met een lager jaarinkomen juist minder vaak stressvol werk. In deze sector zijn het de lage inkomens die vergeleken met de andere inkomensgroepen in deze sector in mindere mate in dit type banen werken. In de zorgsector zien we nauwelijks verschillen tussen de inkomensgroepen; in deze sector heeft in alle inkomensgroepen een hoog aandeel van de werknemers een stressvolle baan (20% tot 24%) (Bijlage).

Bovenstaand beeld – zowel voor de hele groep als voor de verschillende sectoren – blijft zichtbaar als er wordt gekeken naar het uurloon. Het aandeel werknemers met stressvol werk is hoger bij werknemers met een laag uurloon dan een hoog uurloon, met uitzondering van het onderwijs en de zorg. In het onderwijs en de zorg is het aandeel werknemers met stressvol werk het hoogst bij werknemers met een midden uurloon. Al geldt voor beide sectoren – en zeker voor de zorg – dat het aandeel werknemers met stressvol werk over de hele linie relatief hoog is (Tabel 2).

Tabel 2. Aandeel werknemers met stressvol werk naar bruto uurloon.

	Totaal	Laag (1e en 2e kwintiel) [40%]	Midden (3e en 4e kwintiel) [40%]	Hoog (5e kwintiel) [20%]
• 'High-strain jobs': werk met hoge taakeisen en lage autonomie; werk met veel spanning [% ja]	15%	18% Δ	15%	9% $\blacktriangledown$

Conclusie

Uit analyses op de NEA 2023 blijkt het aandeel werknemers met stressvol werk hoger is in de groep werknemers met een laag inkomen dan in de groep met een midden of hoog bruto inkomen. Daarbij lijkt de omvang van het dienstverband geen grote rol te spelen. Eenzelfde beeld komt naar voren binnen de verschillende sectoren, met uitzondering van het onderwijs en de zorg. Het aandeel werknemers met stressvol werk in de zorg is over de hele linie relatief hoog, ongeacht het inkomen. In het onderwijs is het aandeel werknemers met stressvol werk lager bij een laag inkomen.

Deze notitie beschrijft een eerste, relatief eenvoudige analyse naar het verband tussen inkomen en stressvol werk. Stressvol werk is een risicofactor voor werkstress, wat niet betekent dat werknemers met stressvol werk ook werkstress ervaren. De ontwikkeling van werkstress is een complex samenspel van onder andere werk- en privéomstandigheden dat verder gaat dan de hoogte van het eigen inkomen en het al dan niet hebben van stressvol werk. Op basis van de NEA is het mogelijk om aanvullende en meer verfijnde analyses uit te voeren naar stressvol werk, inkomen en werkstress, bijvoorbeeld door te kijken naar aanvullende inkomensgegevens (bijvoorbeeld huishoudensinkomen), andere PSA-risicofactoren mee te nemen (bijvoorbeeld emotionele belasting of ongewenst gedrag) of specifieke subgroepen (bijvoorbeeld multi-jobbers of werknemers die in deeltijd een onderneming hebben) te onderzoeken.

Referenties

Karasek, R.A. (1979). Job demands, job decision latitude, and mental strain: Implications for job redesign. *Administrative science quarterly*, 285-308.

Karasek, R.A., & Theorell, T. (1990). *Healthy work: stress, productivity, and the reconstruction of working life*. New York: Basic Books.

Mars, G.M.J., van den Heuvel, S.G., Knops, J.C.M., de Vroome, E.M.M., Gielen, W.J.M., van Dam, L.M.C., Gommans, G.M., & Janssen, B.J.M. (2024). *Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden (NEA) 2023 – Onderzoeksbeschrijving*. CBS/TNO: Heerlen/Leiden.

Bijlage: Samenhang inkomen en stressvol werk uitgesplitst naar sector

Tabel. Percentage high-strain jobs per sub-groep.

	Bruto jaarinkomen				Bruto uurloon			
	Laag	Midden	Hoog	Totaal	Laag	Midden	Hoog	Totaal
Totaal	19%Δ	15%	8%▼	15%	18%Δ	15%	9%▼	15%
Landbouw [1% van het totaal]	16%Δ	12%	#	14%	17%▲	9%▼	#	14%
Industrie [11%]	14%Δ	12%Δ	5%▼	10%	15%▲	10%	5%▼	10%
Bouw [4%]	9%	10%Δ	5%∇	8%	11%Δ	8%	5%∇	8%
Handel [16%]	19%▲	13%∇	6%▼	15%	19%▲	12%∇	5%▼	15%
Vervoer [5%]	17%Δ	15%	8%▼	14%	19%▲	12%∇	9%▼	14%
Horeca [5%]	28%▲	18%▼	#	27%	28%▲	19%▼	#	27%
ICT [4%]	10%	10%Δ	6%∇	8%	10%	9%	5%∇	8%
Financieel [4%]	13%Δ	10%	7%∇	9%	13%Δ	11%Δ	6%∇	9%
Zakelijk [14%]	16%▲	10%∇	6%▼	11%	15%▲	9%∇	6%▼	11%
Bestuur [8%]	12%Δ	10%Δ	6%∇	8%	13%Δ	10%Δ	5%∇	8%
Onderwijs [7%]	16%▼	27%Δ	23%	23%	14%▼	26%Δ	24%	23%
Zorg [18%]	21%	23%	22%	22%	20%∇	24%Δ	21%	22%
Recreatie [3%]	15%Δ	11%	7%∇	12%	16%▲	10%∇	7%▼	12%
Noot. Percentages zijn kolompercentages, en zijn getoetst met de Pearson χ^2 -test (horizontale vergelijkingen). Contrast: subgroep vs rest. ▲ en ▼: $p < 0,05$ en Cohen's $d \geq 0,20$. Δ en ∇: $p < 0,05$ maar Cohen's $d < 0,20$. #: ONgewogen-N < 100.								